

05

เตาเผาเงิน มรดกวัฒนธรรมมีชีวิต

Zhen Kiln : the living cultural heritage

บทคัดย่อ

เตาเผาเงิน เป็นเตาเผาแบบมีประทุนที่ใช้ฟืนไม้สนเป็นเชื้อเพลิงแบบประเพณีของจีน ที่อยู่ภายในอาคารเรือนเตา โครงสร้างเตาดัดแปลงใช้ผาครึ่งคว่ำลง มีผนังกำแพงเตา 2 ชั้น คั่นกลางด้วยช่องว่างอากาศ ภายในลานพื้นห้องเผาเพิ่มความลาดชันจากด้านหน้าไปด้านหลังเตา เพื่อให้มวลอากาศร้อนไหลไปตามแนวขวางจากด้านหลังเตาไปสู่ด้านหลังเตาแล้วออกไปทางปล่องเตา เตาเผาเงินเป็นเตาเผาด้วยฟืนที่มีวิหยาการขึ้นสูงกว่าสมัยก่อน ทำให้สามารถควบคุมอุณหภูมิและบรรยากาศการเผาได้ดี จึงทำให้เงินเตาเงินเป็นแหล่งผลิตงานเครื่องกระเบื้องที่มีคุณภาพสูงมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชิง

ปัจจุบันเตาเผาเงินเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมมีชีวิตทรงคุณค่ายิ่งของจีน นอกจากเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้แล้ว ยังกอบปรึด้วยระบบจัดการมรดกวัฒนธรรมที่ดี ภายใต้องค์ประกอบรายล้อมของนิเวศวัฒนธรรมและการจัดการมรดกวัฒนธรรมแบบยั่งยืน ก่อให้เกิดคุณค่าครอบคลุมรอบด้านในบริบทร่วมวิถี ทำให้เตาเผาเงินมรดกวัฒนธรรมมีชีวิตนี้ ประจักษ์เป็นทรัพยากรและทรัพย์สินวัฒนธรรมของชาติที่สร้างมูลค่ายิ่ง แบบปฏิบัติที่ดีนี้สามารถนำมาปรับประยุกต์ในการจัดการมรดกวัฒนธรรมเครื่องเคลือบดินเผามีชีวิตในประเทศไทยได้

คำสำคัญ : เตาเผาเงิน เงินเตาเงิน มรดกวัฒนธรรมมีชีวิต

Abstract

Zhen kiln is a traditional Chinese hooded pine firewood kiln built indoors. The structure of the kiln is similar to an egg sliced in half and flipped upside down, with a two-layer kiln wall separated by air gaps. The slope of the kiln chamber yard is increased from front to rear to allow the hot air mass to flow transversely from front to rear and out through the kiln chimney. Zhen Kiln is an advanced technology firewood kiln so that it enables excellent control of the firing's temperature and environment. As a result, Jing De Zhen has been a source of high-quality porcelain production since the Qing Dynasty.

At present, Zhen Kiln has become a valuable source of living cultural heritage in China. Apart from being both tangible and intangible cultural heritage, it is also comprised of an effective cultural heritage management system within the context of cultural ecology and sustainable cultural heritage management, resulting in all-round values in a contemporary context. As a result, Zhen kiln, the living cultural heritage, is now regarded as a national resource and cultural heritage considerable worth. This leading practice model can be applied to the management of living cultural heritage for porcelain in Thailand.

Keywords : Zhen kiln, Jing De Zhen, living cultural heritage

จิ่งเต๋อเจิน คือ แหล่งผลิตเครื่องกระเบื้อง (porcelain) ที่สำคัญโดดเด่นมานานับแต่อดีตของจีนและยังคงบทบาทสำคัญมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ สิ่งหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันดีและมีส่วนสำคัญที่ทำให้จิ่งเต๋อเจินผลิตเครื่องกระเบื้องได้สวยงามคือ เตาเผาทรงไข่ที่เป็นเตาพิเศษลักษณะยาวรี ประหยัดพลังงานและให้อุณหภูมิที่คงตัว ให้งานเผาที่มีคุณภาพสูง เตาเผาทรงไข่ของจิ่งเต๋อเจินนี้เริ่มขึ้นเมื่อประมาณช่วงปลายสมัยราชวงศ์หมิงคาบเกี่ยวช่วงต้นราชวงศ์ชิง เตาเผาจิ่งเต๋อเจินมีบทบาทสำคัญอย่างมากควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพการผลิตเครื่องกระเบื้องของจิ่งเต๋อเจิน

เตาเผาทรงไข่จิ่งเต๋อเจิน รู้จักกันในนามเตาเผาเงิน (zhèn yáo - 镇窑)¹ เป็นเตาในยุคที่เรียกว่า เตาแบบประเพณี ที่ใช้ไม้สนเป็นเชื้อเพลิงและเนื่องด้วยมีสัณฐานคล้ายกับรูปทรงไข่ที่ผ่าครึ่งคว่ำลงพื้น กอปรกับห้องเผา (firing chamber) มีลักษณะวงรี เมื่อมองจากด้านบนของเตา จึงเรียกว่า เตาเผาทรงไข่เงิน ด้านหน้าประตูจะกว้างกว่าด้านท้ายเตา มีประตูเตา ช่องจุดเชื้อเพลิงหรือห้องเชื้อไฟ (combustion chamber) ปล่องเตาและกำแพงเตาสองชั้น ยาวประมาณ 15-18 เมตร สูงราว 6 เมตร มีความจุประมาณ 300-400 ลูกบาศก์เมตร การเดินลมร้อนของเตาจะเคลื่อนไปในแนวนอนจากด้านหน้าเตาไปจนถึงด้านท้ายเตาจึงจัดเป็นชนิดทางลมร้อนแนวระนาบ (จัดเป็น cross- draught kiln² ชนิดหนึ่ง ที่ทางเดินลมร้อนไหลตัวไปตามแนวนอนจากหน้าไปหลัง) แล้วออกไปทางปล่องเตาทางตอนท้าย เตาเผาเงิน มีความโดดเด่นอยู่ 2 ประการ คือ 1) ด้วยโครงสร้างนี้สามารถเผาให้อุณหภูมิสูงได้ถึง 1,350 องศาเซลเซียส 2) ผลจากการบรรจุชิ้นงานในส่วนต่างๆ ของเตา จึงให้ชิ้นงานที่มีลักษณะแตกต่างกันได้หลากหลายเนื่องจาก

i เตาเผาเงิน จัดเป็นเตาเผาแบบทางการ (官窑) เติมน้ำจิ่งเต๋อเจินจะมีการผลิตเครื่องกระเบื้องมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่ง แต่เพิ่งจะมีการตั้งเตาเผาถาวรเพื่อผลิตภาชนะสำหรับราชสำนักโดยตรง เมื่อราวต้นสมัยราชวงศ์หมิง (วิระจักร์ สุเอียนทรมะและคณะ ; 2557, น.62) ครั้นกลางรัชสมัยจักรพรรดิถังซี้ เตาเผาสำนักในจิ่งเต๋อเจินได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว มีช่างฝีมือที่ดี มีวัตถุดิบเพื่อการผลิตทั้งดินและเคลือบชั้นยอด เครื่องกระเบื้องสมัยจักรพรรดิถังซี้ หย่งเจิงและเฉียนหลง เกิดงานเครื่องกระเบื้องเคลือบสีใหม่ การสร้างสรรค์รูปทรงที่หลากหลายและเทคนิคที่ซับซ้อนมากขึ้น อย่างเช่น famille rose เคลือบสีมรกต เขียนสีใต้เคลือบสามสี เคลือบสีฟ้าอ่อน เคลือบแดงปะการัง เคลือบเขียวเข้ม การใช้น้ำทองลงยาสีในการตกแต่ง เตาเผาทางการในจิ่งเต๋อเจินกลายเป็นสถานที่ที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตภาชนะเพื่อราชสำนักภายใต้การกำกับอย่างเข้มงวด

ii ลักษณะของทางเดินลมร้อนหรือมวลอากาศร้อนของเตาเผามีสามประเภทได้แก่ เตาเผาแบบทางเดินลมร้อนผ่านขึ้น (up-draught kiln) โดยความร้อนจะผ่านจากพื้นเตาด้านล่างผ่านช่องเปิดพื้นเตาเข้าสู่ห้องเผาและผ่านผลิตภัณฑ์ที่วางเผาสู่ประตูหน้าเตาและออกไปทางปล่องเตาด้านบนหรือการเผาแบบลักษณะเปิดโล่งไม่มีส่วนปิดด้านบนก็คือการเผาแบบทางเดินลมร้อนชนิดนี้เช่นกัน เตาเผานี้ให้อุณหภูมิไม่สูงมากนักจะค่อนข้างสิ้นเปลืองเชื้อเพลิง อีกลักษณะคือเตาเผาแบบทางเดินลมร้อนผ่านลง (down-draught kiln) โดยความร้อนเข้าสู่ห้องเผา ผ่านผลิตภัณฑ์ขึ้นไปด้านบน แล้ววกกลับลงล่างผ่านผลิตภัณฑ์อีกครั้ง ผ่านช่องเปิดด้านล่างที่ต่ำกว่าพื้นเตาลงไปกองปล่องเตาด้านท้ายเตา สามารถควบคุมปริมาณมวลความร้อนได้ ให้อุณหภูมิได้สูงคงที่ ยาวนานและประหยัดเชื้อเพลิงมากกว่าแบบทางเดินลมร้อนผ่านขึ้น ส่วนลักษณะทางเดินลมร้อนแบบขนานหรือแนวระนาบ (cross-draught kiln หรือ horizontal-draught kiln) ลมร้อนไหลตัวไปตามแนวนอนจากหน้าไปหลังผ่านผลิตภัณฑ์ในห้องเผา แล้วจึงออกไปทางปล่องเตาทางตอนท้าย เตาชนิดทางเดินลมร้อนลักษณะนี้สามารถสร้างห้องเผาให้ยาวออกไปได้มากและมีช่วงอุณหภูมิในห้องเผาหลายอุณหภูมิซึ่งจะทำให้สามารถจัดสรรลักษณะการเผาตามชนิดของเนื้อเครื่องดินเหนียวได้ สามารถควบคุมอุณหภูมิโดยสอดเชื้อเพลิงได้ตามช่วงห้องเผาแต่ละช่วงได้ ส่วนเตาเผาที่ไม่เป็นลักษณะทางเดินลมร้อนอย่างที่กำลังอ้างถึงก็คือ เตาเผาไฟฟ้า ความร้อนของเตาเผาไฟฟ้าใช้หลักการแผ่ความร้อนสว่างมวลอากาศร้อนในห้องเผา อนึ่งผลิตภัณฑ์ที่วางอยู่ภายในหีบเผาจะได้รับความร้อนโดยหลักการแผ่ความร้อนเช่นกัน แม้จะวางเผาอยู่ในเตาเผานี้ที่เป็นทางเดินลมร้อนแบบใดก็ตาม โดยลมร้อนจะไม่มีการไหลผ่านปะทะกับเนื้อผลิตภัณฑ์โดยตรง ทั้งนี้เพราะผลิตภัณฑ์วางอยู่ในหีบเผาไฟ

ในแต่ละส่วนของเตาให้อุณหภูมิแตกต่างกัน (Rice, Prudence M. ; 1997, p.74) ดังนั้น ในการเผางานหนึ่งครั้งจึงทำให้ได้ชิ้นงานได้หลายรูปแบบหลายช่วงอุณหภูมิ เป็นการพัฒนาระดับก้าวหน้าของเตาเผาแบบประเพณี โดยโครงสร้างที่มีต้นทุนไม่มาก ใช้เชื้อเพลิงน้อย เรียบง่าย แข็งแรง ให้งานคุณภาพสูง สามารถเผาในบรรยากาศสันดาปแบบไม่สมบูรณ์ (reduction) ได้

โครงสร้างของเตา

เตาเผาเงิน ใช้ท่อนไม้สนใหญ่และกิ่งสนขนาดเล็กเป็นเชื้อเพลิง ยังผลให้มีเตาเผาสองแบบ คือ เตาเผาแบบใช้ท่อนสนใหญ่กับเตาเผาที่ใช้กิ่งสนขนาดเล็กเป็นเชื้อเพลิง ซึ่งเตาเผาทั้งสองแบบมีโครงสร้างที่เหมือนกันแต่ขนาดต่างกันเท่านั้น เตาเผาที่ใช้กิ่งไม้สนขนาดเล็กจะให้อุณหภูมิที่ต่ำกว่า ส่วนเตาเผาที่ใช้ท่อนไม้สนขนาดใหญ่ สามารถเผาได้ถึง 1,350 องศาเซลเซียส

เตาเผาเงินจะประกอบไปด้วยสองส่วนใหญ่ๆ คือ 1) ส่วนอาคารเรือนเตา และ 2) ส่วนตัวเตามีประทุน เตาเผาเงิน นั้นมีลักษณะโดยภาพรวมแล้ว เหมือนเป็นเรือนเตา อาคารเตาที่ครอบตัวเตาเผาเพื่อกันแดดและฝน มีพื้นที่สำหรับจัดเตรียมฟืนและเตรียมชิ้นงานเพื่อบรรจุเข้าเตา ตัวเตาจะอยู่ค่อนไปส่วนหลังของเรือนเตา มีปล่องเตาเลยทะลุขึ้นไปบนหลังคาเรือนเตา ด้านหน้าชั้นล่างของเรือนเตาจะมีบริเวณสำหรับเก็บเชื้อหรือหีบหนไฟ (saggar)ⁱⁱⁱ พื้นที่สำหรับเตรียมชิ้นงานเพื่อบรรจุเข้าเตาและสำหรับวางพักชิ้นงานที่นำออกจากเตาเมื่อเผาชิ้นงานเสร็จแล้วอีกด้วย ชั้นบนเป็นชานยกระดပ်เพื่อจัดเก็บฟืนให้แห้งสำหรับเป็นเชื้อเพลิง

ส่วนประกอบของตัวเตา

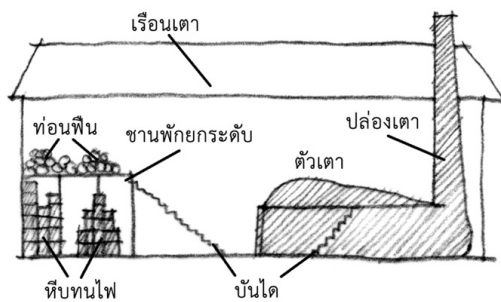
ตัวเตาประกอบด้วย 6 ส่วน คือ 1) ส่วนประตูเตา 2) ส่วนกลางลานเผา 3) ส่วนหลุมรับขี้เถ้า 4) ส่วนห้องเชื้อฟืน 5) ส่วนท้ายปล่องเตา 6) ส่วนลำปล่องเตา ส่วนที่เรียกว่าใจกลางลานเผาของเตา (hearth) จะอยู่ส่วนหน้า พื้นที่กว้างสุดของเตา เป็นบริเวณที่จะเกิดมวลอากาศร้อนไหลไปจนถึงตัวเตาไปจนถึงส่วนท้ายเตาและออกขึ้นไปตามปล่องเตา อุณหภูมิจะลดลงไปเมื่อมวลอากาศร้อนไปจนถึงส่วนท้ายและออกไปที่ปล่องเตา ซึ่งปล่องเตานี้จะเป็นตัวดึงความร้อนให้

iii) จี้อหรือหีบหนไฟ (saggar, sagger, seggar) อาจมีรูปร่างกระบอกหรือสี่เหลี่ยม วางซ้อนเรียงกันได้ ทำด้วยดินหนไฟหรือวัสดุหนไฟ (fire clay) ใช้บรรจุผลัดกันที่เข้าเตาในเตาเผาเพื่อป้องกันเปลวไฟหรือเขม่าที่มาจากเชื้อเพลิงประเภทฟืน ถ่านหิน หรือน้ำมัน ดิน มาปนเปื้อนทำให้ผลัดกันที่เสียหาย นิยมมากในการเผางานเครื่องกระเบื้อง (porcelain) นับว่าเป็นภูมิปัญญาวิทยาการที่ค้นพบโดยชาวจีน หากด้านระบบการเผาโดยเฉพาะในเตาเผาประทุนที่อยู่ในเรือนเตาเผา (ไม่ใช่ในระบบเตาเผาตามริมดิ่งหรือเนินดินที่อาศัยลักษณะทางภูมิศาสตร์ในยุคนั้น) ทำให้สามารถเผาชิ้นงานในระดับไฟสูงและควบคุมอุณหภูมิได้ดีกว่าประทุนยี่สิบกว่ามาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผาในบรรยากาศสันดาปแบบไม่สมบูรณ์

ไหลไปจนทั่วเตาจากส่วนหน้าไปจนส่วนท้าย ส่วนประทุนเตาจะมีความลาดชันลดลงจากด้านหน้าไปจนด้านหลัง จึงทำให้บริเวณท้องเผามีบริเวณส่วนด้านหน้าเตามีพื้นที่กว้างกว่าบริเวณด้านหลังเตา พื้นที่ของเตาจะค่อยๆ ยกตัวสูงขึ้นจากด้านหน้าไปจนถึงด้านหลัง หมายความว่า พื้นด้านหน้าเตาจะต่ำกว่าพื้นด้านหลังเตา การลดขนาดพื้นที่หลังจะช่วยเพิ่มการไหลตัวของมวลอากาศร้อนและการหมุนตัวของมวลอากาศร้อน (เมื่อเข้าใกล้บริเวณปล่องเตาจะเกิดแรงดูดแบบคาพิลลารี-ผู้เขียน) ทำให้มีความคงตัวของอุณหภูมิในการเผาจึงงานได้ดีกว่าเตาเผายุคก่อนหน้านี้

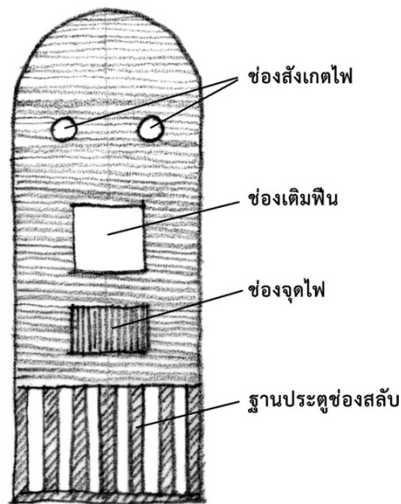

ภาพที่ 1 : เตาเผาเงินจะอยู่ภายในอาคารเรือนเตาโครงสร้างก่อด้วยอิฐผสมไม้ มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง เตาเผาแบบประเพณีของจีนชนิดแบบที่มีปล่องเตามักอยู่ในอาคารเรือนเตาแบบนี้ทั้งสิ้น ซึ่งจะแตกต่างจากเตามังกรที่ใช้ลักษณะทางภูมิศาสตร์ในการก่อเป็นเตาเผา
(ที่มา : 26 ก.ค. 2555)

ภาพที่ 2 : รูปด้านแสดงลักษณะส่วนประกอบของเตาเผาทรงไข่ (คว่ำผาค้าง) จิ้งเต๋อเจิ้น (ลายเส้น : วีระจักร์ สุเอียนทมเมธิ์)

ประตูดามีโครงสร้างวัสดุประกอบด้วยอิฐทนไฟและเศษเสื่อมสภาพของจี้หรือหีบทนไฟ ด้านล่างประตูเตาเป็นฐานที่ประกอบด้วยช่องว่างสลับกันซึ่งเป็นบริเวณที่อากาศจะไหลผ่านได้และถ้าของเชื้อเพลิงร่วงหล่นลงมาได้ มีช่องหน้าต่างประตูสำหรับจุดไฟและช่องด้านบนสำหรับใส่ฟืนกว้างราวครึ่งตารางฟุต ด้านบนมีช่องสังเกตไฟ (peep hole) สองช่องทำจากเศษหีบทนไฟห้องเผาและห้องเชื้อเพลิงต่อเนื่องกัน อุณหภูมิการเผาของส่วนใจกลางเตาจะให้อุณหภูมิสูงและด้านท้ายเตาอุณหภูมิจะลดต่ำลง ดังนั้นถ้าจะเผาชิ้นงานเครื่องกระเบื้อง เคลือบลายครามหรือเคลือบสีชนิดไฟสูงจึงต้องบรรจุชิ้นงานไว้ส่วนหน้าของเตา ส่วนกลางถัดไปของเตาจึงเหมาะสำหรับผลิตภัณฑ์ที่เผาไฟต่ำลงตามลำดับ

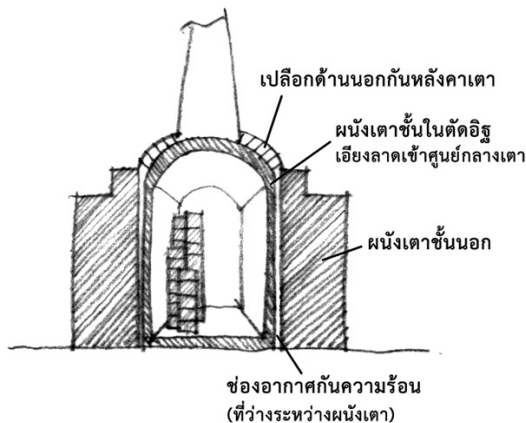

ภาพที่ 3 : โครงสร้างของประตูเตาตั้งอยู่บนฐานที่สลับช่องอากาศ และมีช่องจุดไฟ เติมฟืนและช่องสังเกตไฟ
(ลายเส้น : วีระจักร์ สุเอียนทรเมธิ์)

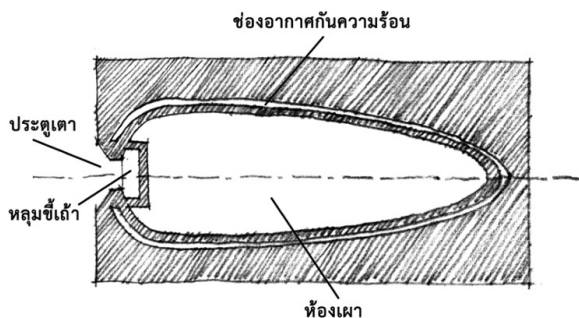
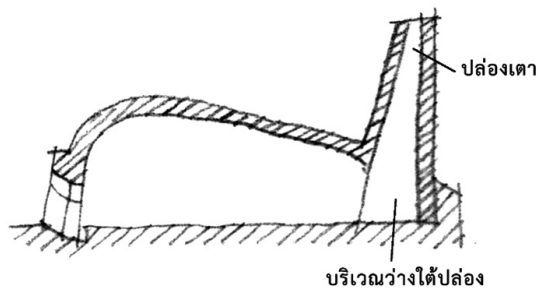
iv ห้องเผา (firing chamber) และห้องเชื้อเพลิง (เชื้อไฟ) (combustion chamber or fire box) แตกต่างกัน ห้องเผานั้นหมายถึงบริเวณที่มีมวลความร้อนสูงรายล้อมรอบชิ้นงานเพื่อทำการเผา ส่วนห้องเชื้อเพลิงหรือเชื้อไฟ คือ บริเวณที่ทำการจุดไฟด้วยเชื้อเพลิงต่างๆ เช่น ฟืน ถ่านหิน เพื่อให้เกิดการลุกไหม้เป็นเปลวไฟ ในระบบเผาแบบเตาฟืนหรือเชื้อเพลิงชนิดอื่น จะทำการจุดไฟให้ลุกไหม้ที่บริเวณห้องเชื้อไฟมีก่อน ในเตาเผาแบบแก๊สบริเวณลุกไหม้เป็นเปลวไฟก็คือส่วนที่เรียกว่า หัวพันไฟ (burner) นั้นเอง อาจจะมีฉนวนกันไฟ (muffle) กันหรือไม่ก็ได้ ส่วนเตาเผาที่ไม่มีส่วนเชื้อไฟหรือห้องเชื้อไฟก็คือ เตาเผาไฟฟ้า

โครงสร้างผนังกำแพงเตา

ผนังกำแพงเตานับว่ามีความสำคัญมาก เพราะเป็นตัวทำให้อุณหภูมิภายในเตาคงตัวสม่ำเสมอ โดยที่ผนังกำแพงเตาเผาเงินมีผนังกำแพง 2 ชั้น มีช่องว่างอากาศระหว่างผนังกำแพง จึงทำให้เกิดลักษณะฉนวนความร้อน ผนังกำแพงด้านในทำด้วยอิฐทนไฟแยกขาดไม่เชื่อมติดกับผนังกำแพงชั้นนอก ผนังกำแพงด้านนอกนี้จะเป็นตัวรองรับน้ำหนักของประทุนเตาด้วย ส่วนผนังกำแพงด้านในต้องผจญอยู่กับอุณหภูมิสูงตลอด มันจึงมีช่วงการใช้งานค่อนข้างสั้นจึงต้องมีการซ่อมแซมบ่อย ผนังกำแพงชั้นใน (โด่งขึ้นไปเป็นประทุน) สูงราว 2.5 เมตร หนาประมาณ 30 ซม. ช่องว่างระหว่างผนังกว้างราว 8 ซม. ฉนวนความร้อนที่ดีจะช่วยให้อุณหภูมิมีความคงตัวสม่ำเสมอภายในเตา ช่วงเวลาที่ทำการเผาผนังกำแพงชั้นในจะขยายตัว การมีช่องว่างจะช่วยลดความเสียหายอันเกิดจากการขยายตัวของผนังกำแพงทั้งสอง (ชั้นในกับชั้นนอก) ผนังกำแพงชั้นนอกจะก่อรอบผนังกำแพงชั้นใน มีหน้าที่สองประการ คือ 1) ปกป้องผนังกำแพงชั้นใน เป็นฉนวนกันการถ่ายเทความร้อนสู่ผิวผนังกำแพงชั้นนอก โดยมีช่องว่างระหว่างผนังกำแพงทั้งสอง ขณะเดียวกันเป็นการป้องกันอุณหภูมิที่เย็นกว่าจากด้านนอกเข้าสู่ผิวผนังกำแพงชั้นในเช่นกัน 2) สำหรับเป็นบันไดเพื่อขึ้นไปสังเกตการเผาหรือการจัดการกับประทุนส่วนบนด้านนอกของเตาเผาและปล่องเตา (ส่วนที่เชื่อมระหว่างปล่องเตากับตัวเตาเผา)

ภาพที่ 4 : ภาพตัดขวางแสดงผนังกำแพงเตาทั้งสองชั้น และโครงสร้างประทุนเตาชั้นนอกกับปล่องเตา (ลายเส้น : วีระจักร์ สุเอียนทรเมธี)

ภาพที่ 5 : ภาพตัดขวางตามแนวนาบ (ภาพล่าง) แสดงผนังสองชั้นของเตาเผาเงิน โดยมีช่องว่างอากาศระหว่างผนังเตาทั้งสอง จะเห็นสัณฐานที่กว้างแข็งแรงของผนังชั้นนอกที่รองรับ ประทุนชั้นนอกและโครงสร้างส่วนอื่น เช่น ทางบันไดลาดด้านข้างและส่วนติดกับปล่องเตา และภาพตัดขวางด้านข้าง (ภาพบน) แสดงความชันลาดลงของประทุนเตาจากด้านหน้าสู่ด้านหลัง เชื่อมกับปล่องเตา (ดูภาพที่ 4 ประกอบ) จะเห็นว่าส่วนโค้งสูงสุดและกว้างสุดของประทุนเตาจะอยู่ บริเวณส่วนหน้าของห้องเผา
(ลายเส้น : วีระจักร์ สุเย็นทรมณี)

โครงสร้างเพดานโค้ง (ประทุน) เตาและพื้นเตา

เพดานโค้งหรือประทุนเตาจะตั้งอยู่บนฐานของผนังชั้นนอกทำจากอิฐทนไฟเช่นเดียวกับผนังชั้นใน มีลักษณะโค้งทรงไข่ (วงรี) เมื่อตัดขวางในแนวนาบ ส่วนสูงของประทุนเตาจะลดระดับต่ำลงจากด้านหน้าลงไปด้านท้ายเตาและความกว้างก็ลดขนาดสอบแคบเข้าด้วยเช่นเดียวกัน

พื้นเตาด้านหน้าจะมีความลาดเอียงต่ำกว่าด้านท้ายเตา การประกอบเข้าด้วยกันของความลาดเอียงลงต่ำและลดขนาดความกว้างของประทุนเตา พื้นเตาที่ยกความชันไปด้านท้ายเตา จะเป็นการช่วยให้มวลอากาศร้อนไหลตัวไปด้านท้ายเตาได้ดี เพราะมวลอากาศร้อนจะไหลไปด้านบนและนำไปสู่บริเวณสอบแคบของปล่องเตา

ภาพที่ 6 : ภายในบริเวณห้องเผาของเตา
มีการวางเรียงภาชนะที่บรรจุอยู่
ภายในหีบทนไฟเพื่อเตรียมเผา
จะสังเกตเห็นพื้นเตาที่มีความลาดเอียงสูงขึ้นไป
ด้านท้ายเตา สูงกว่าระดับบริเวณ
พื้นด้านหน้าเตา
(ที่มา : 26 ก.ค. 2555)

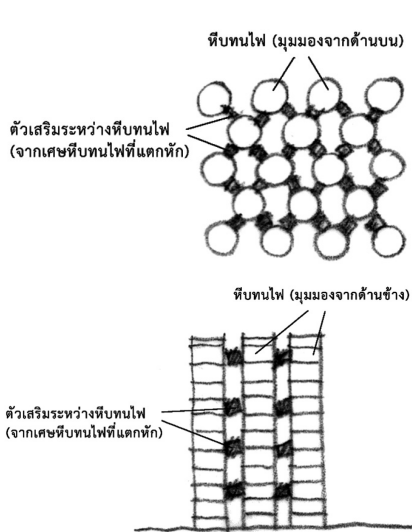
การควบคุมจัดการเผา

มีกระบวนการตั้งแต่การบรรจุชิ้นงานเข้าเตา การนำชิ้นงานออกจากเตา การเผา การสังเกตอุณหภูมิไฟ การเปิดระบายนวอากาศร้อน ทั้งหมดนี้จัดการด้วยแรงมนุษย์ทั้งสิ้น การสังเกตสีไฟ^v อุณหภูมิ ช่วงเวลาการเผา ล้วนแล้วแต่สังเกตด้วยตาของมนุษย์ ด้วยลักษณะทางกายภาพของเตาทางไหนจะให้ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายแตกต่างกันในแต่ส่วน ผลิตภัณฑ์ที่แห้งดีแล้วจะนำมาบรรจุในหีบทนไฟแล้ววางซ้อนกัน นวอากาศร้อนที่อุณหภูมิต่ำลงจะเคลื่อนตัว

v สีของไฟ แสดงอุณหภูมิความร้อนและปฏิกิริยาภายในเตาเผา

สีของไฟในเตาเผา	เบอร์ของหุ่นสีไฟ (cone)	องศาเซลเซียส	ความหมายและปฏิกิริยาภายในเตา
	14	1400 C	ระดับหรือสูงกว่า cone 10-13
	10	1300 C	ช่วงระดับไฟสูง สดแทน Cone 8-10 โดยเฉลี่ย cone 10
	6	1200 C	ช่วงกลางคือไฟกลาง cone 2-7
	04	1100 C	ช่วงล่างคือไฟต่ำ cone 015-1 โดยเฉลี่ย cone 014
		1000 C	
	010	900 C	ส่วนประกอบเริ่มที่จะไหม ระดับอุณหภูมิการเผาตัว cone 010-04
		800 C	เริ่มปฏิกิริยาเคมีขึ้นไม่มีการขึ้นสีแล้วอีก มีความร้อนตัว
	018	700 C	จุด red heat เข้าสู่การเผาตัว สารอินทรีย์คาร์บอนจะเผาไหม้ ซิลิโคนเริ่มละลายตัว
		600 C	
		500 C	573 C ช่วงอุณหภูมิที่ซิลิโคนตกมี การเปลี่ยนโครงสร้าง
		400 C	480-700 C การละลายของน้ำระดับเคมี
		300 C	จาก 300-800 การเผาไหม้โดยดูสีการขึ้นสีคาร์บอน
		200 C	220 C การขยายตัวของ cristobalite จนถึงภาวะบวมและขึ้นสีขาว
		100 C	ไม่แยกน้ำจากสารเป็นไอน้ำเกิดขึ้น

ไปด้านท้ายเตา ดังนั้น ผลิตภัณฑ์จำพวกเผาไฟต่ำ เช่น อิฐ กระเบื้องมุงหลังคา ก็จะถูกนำไปไว้ในเตาเป็นพวกแรกในส่วนด้านท้ายเตาใกล้ปล่องเตา ส่วนพวกงานเครื่องกระเบื้องไฟสูงกว่าก็นำมาไว้ส่วนกลางของห้องเผาและเครื่องกระเบื้องที่ต้องการไฟสูงมากๆ จำพวกงานเคลือบสีฉูดสวยๆ นำมาไว้บริเวณส่วนหน้าของห้องเผาใกล้บริเวณกระหม่อมเตา (ส่วนโด่งสูงสุดกว้างที่สุดของเตา) ที่สามารถเผาอุณหภูมิได้ถึง 1,350 องศาเซลเซียส หีบหนไฟที่ซ้อนกันนี้ก็วางห่างกันราว 2-3 นิ้ว โดยสอดชิ้นส่วนเสริม (ซึ่งก็มาจากเศษของหีบหนไฟที่แตกหัก) วางชั้นระหว่างแถวหีบหนไฟ เพื่อให้มวลอากาศร้อนได้ไหลลอดผ่านได้สะดวกและกระจายมวลอากาศร้อนทั่วถึงทุกชิ้นงาน การบรรจุภาชนะที่ต้องใส่หีบหนไฟนี้ ก็เพื่อให้ได้งานที่มีความละเอียดวิจิตรและสะอาด ปราศจากการลามเลียของเปลวไฟหรือเศษเขม่ามลทินต่างๆ จากเชื้อเพลิง ที่จะลอยมาสัมผัสกับผิวเคลือบนั้นเอง (ยังคงความประณีตได้ แม้ขณะเผาในบรรยากาศแบบสันดาปไม่สมบูรณ์) โดยเฉพาะงานเครื่องกระเบื้องขาว เครื่องลายครามที่ต้องการความประณีตเป็นพิเศษ ส่วนงานที่เป็นเคลือบไฟต่ำและไม่ใช้เครื่องกระเบื้องนั้น อาจไม่มีความจำเป็นต้องบรรจุลงในหีบหนไฟก็ได้ ซึ่งจะถูกนำไปวางไว้ในส่วนท้ายด้านในของเตาเผาตนเอง

ภาพที่ 7 : จีหรือหีบหนไฟ (saggar) สำหรับบรรจุชิ้นงานพวกแจกัน ขามหรือจานระดับเนื้อเครื่องกระเบื้องประณีต เพื่อนำไปเข้าเตาเผาโดยนำมาวางเรียงซ้อนกัน แต่แถวของหีบหนไฟที่ซ้อนนี้จะวางห่างกันราว 2-3 นิ้ว โดยมีตัวเสริมวางชั้นระหว่างแถวของหีบหนไฟ (ที่มา : 26 ก.ค. 2555)

การเผา

เมื่อบรรจุชิ้นงานเข้าเตาเต็มพอดีแล้ว จะเริ่มอุ่นเตาด้วยไฟอ่อนๆ โดยใช้ฟืนปริมาณน้อย สอดเข้าไปในช่องเดิมฟืน การเผาไม่มีอุปกรณ์วัดอุณหภูมิใดใดตลอดช่วงของการเผา นอกจากใช้คนคอยสังเกตด้วยตาอย่างชำนาญเท่านั้น ในการบอกอุณหภูมิและบรรยากาศของการเผา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมการเผาตลอดจนจบกระบวนการเผา ไม่ว่าจะเป็นการเติมเชื้อฟืนเข้าไปหรือจะหยุดการเผา ตัดสินใจด้วยการมองจากสายตามนุษย์ทั้งสิ้น ช่องสังเกตไฟเป็นส่วนที่สำคัญในการช่วยสังเกตการเผาในเตา บรรยากาศของการเผาจะควบคุมด้วยการเพิ่มเชื้อฟืนและเปิดปิดช่องอากาศ (damper) เมื่อดูไฟตรงช่องสังเกตไฟ จากไฟสีแดงไปจนสีขาว อุณหภูมิภายในเตาอาจขึ้นไปถึง 1,300 องศาเซลเซียส จากนั้นคนสังเกตไฟจะป็นขึ้นไปบนประทุนเตาชั้นนอกใกล้ปล่องเตาเพื่อเลื่อนเปิดปิดช่องอากาศ ช่วงปล่อยเตาเย็น จะแฉ่มประตูเตาเล็กน้อย กระบวนการเผาทั้งหมดกินเวลาประมาณ 1 วันครึ่ง เป็นอันเสร็จกระบวนการเผา สามารถนำชิ้นงานออกจากเตาได้ ซึ่งใช้เวลาในการเผาน้อยกว่าสมัยเมื่อมีการเผาแบบเตามังกร ที่กินเวลาอย่างน้อยเป็นสัปดาห์ นี่จึงถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมอย่างยั่งยืนในกระบวนการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาของจีนต่อจีน เพราะนอกจากจะให้งานเผาที่มีคุณภาพสูงแล้วยังย่นระยะเวลาการเผาลงได้มาก อันหมายถึงการประหยัดต้นทุนของเชื้อเพลิงด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 8 : ภาพขณะเครื่องกระเบื้องที่ได้จากการเผาตามแบบอย่างประเพณีจากเตาเผาเงิน

ภาพซ้าย คือ เครื่องลายคราม (ชิงช้า)

ภาพขวา คือ เครื่องลายครามฉลุเคลือบ (ชิงช้าหลัง)

(ที่มา : 26 ก.ค. 2555)

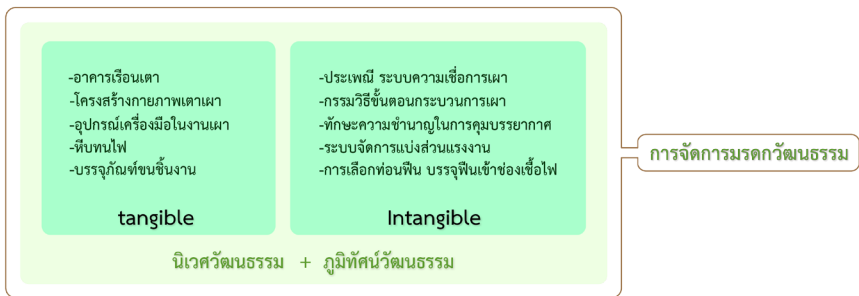
เตาเผาเงิน : มรดกวัฒนธรรมมีชีวิต

จากโครงสร้างและลักษณะทางกายภาพต่างๆ ของเตาเผาเงิน ซึ่งมีสถานะเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้^{vi} (tangible cultural heritage) ที่ทรงคุณค่ายิ่ง โดยได้รับการอนุรักษ์อาคารเรือนเตาเผาเงิน ขึ้นทะเบียนจากหน่วยอนุรักษ์โบราณวัตถุสำคัญของมณฑลจางซู มณฑลเจียงซี เมื่อ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2543 และยังได้รับประกาศนียบัตรรับรองจากกินเนสเวิลด์เรคคอร์ด เพื่อแสดงว่าเตาเผาเงินของจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี เป็นเตาพื้นที่ใหญ่ที่สุดมีความจุ 260 ลูกบาศก์เมตร เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ.2552 เตาเผาเงินเป็นพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ที่สัมพันธ์ไปกับส่วนอื่นที่เรียกว่าส่วนอนุรักษ์และสืบสานมรดกเครื่องกระเบื้องจิ่งเต๋อเจิ้น ซึ่งเป็นส่วนจัดแสดงและสาธิตกระบวนการผลิต การตกแต่งงานเครื่องกระเบื้องเชิงประเพณีอันมีชื่อเสียงเน้นสืบทอดแบบลักษณ์ในช่วงสมัยราชวงศ์ชิง อยู่ในส่วนพื้นที่ของ Jingdezhen Ancient Kiln and Folk-Custom Exposition Area (จัดเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรม) ขณะเดียวกันสิ่งที่ทำให้เตาเผาเงินนี้เป็นมรดกวัฒนธรรมมีชีวิต มาจากส่วนที่เป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการกรรมวิธีการเผาชิ้นงาน ภูมิปัญญาในการสังเกตุไฟ การควบคุมบรรยากาศการเผา การคัดเลือกบรรจุชิ้นงานเข้าเตาเผา ความเข้าใจธรรมชาติของมวลอากาศร้อนในแต่ละส่วนของห้องเผา การสอดพื้นเข้าช่องเชื้อไฟ เพื่อคุมอุณหภูมิและโดยเฉพาอย่างยิ่ง การใช้หีบหนไฟในการควบคุมคุณภาพของในการเผางานเครื่องเคลือบดินเผาต่างๆ รวมไปถึงการประยุกต์ใช้วัสดุธรรมชาติมาสร้างบรรจุภัณฑ์เพื่อการหีบห่อขนส่งออกไปสู่แหล่งจุดหมายปลายทาง ยังมีการปฏิบัติงานสร้างสรรค์ชิ้นงานตามกระบวนการกรรมวิธีเหล่านี้ อยู่แทบทุกประการในบริบทร่วมวิถีปัจจุบัน ซึ่งนั่นหมายความว่า ถ้าหากมีคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกวัฒนธรรมที่จับไม่ได้ แล้วก็ตาม แต่ถ้าขาดซึ่งกิจกรรมในบริบทร่วมวิถี ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในปัจจุบันขณะนั้น หรือที่เรียกว่า นิเวศ

vi คำจำกัดความของคำ intangible cultural heritage กับ tangible cultural heritage จากความหมายของ UNESCO ที่ให้คำจำกัดความไว้ถูกต้องแล้ว คือ "สิ่งที่จับต้องไม่ได้" กับ "สิ่งที่จับต้องได้" ซึ่งในภาคภาษาไทยมีผู้ที่ให้ความหมายหรือนิยามไว้ ทั้งที่ตรงกับยูเนสโกและคลาดเคลื่อน มีนักวิชาการบางท่านให้ความหมายว่า "สิ่งที่เป็นนามธรรม" กับ "สิ่งที่เป็นรูปธรรม" ซึ่งผิดจากความหมายของยูเนสโกทันที ในแง่ของมรดกทางวัฒนธรรม เพราะมรดกทางวัฒนธรรมบางอย่างเป็นรูปธรรม (มองเห็นได้) แต่จับต้องไม่ได้ก็มี เช่น ด้านมรดกวัฒนธรรมทางศิลปะการแสดง เพราะเป็นศิลปะที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและเวลา แต่เรารู้ได้เชิงรูปธรรม โดย ผ่านอายตนะรับรู้ (เพราะเราเห็นภาพนาฏลีลา การประดิษฐ์ฉาก ได้ยินเสียงร้อง ดนตรี บทพูดจา) แต่บางอย่างในอวก์ทั้งหมด มีทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งทาง ศ.สาธิต โพรชาญศิริ (2550, น.18) กล่าวมรดกวัฒนธรรมในแง่เป็นทรัพยากร โดยแบ่งเป็น ทรัพยากร เชิงวัตถุ กับ ทรัพยากร เชิงนามธรรม

ดังนั้น "intangible" ต้องคงความหมายตามยูเนสโก ว่า "สิ่งที่จับต้องไม่ได้" (จะเรียกว่านามธรรมไม่ผิด) ส่วน "tangible" ต้องคงความหมายจากยูเนสโก ว่า "สิ่งที่จับต้องได้" อย่าเรียกว่า สิ่งที่เป็นรูปธรรม จะทำให้เข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมไม่แจ่มแจ้งตลอด ในเอกสารวิชาการของผู้เขียน จึงไม่เรียกว่า สิ่งนามธรรม กับ สิ่งรูปธรรม แต่เรียกว่า สิ่งจับต้องไม่ได้ กับ สิ่งจับต้องได้ (วัตถุกายภาพนั้นรวมถึงสิ่งนามธรรมทรงรูป ที่มีความ concrete ด้วย) และสิ่งที่เป็น มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ นั้น มีมากกว่า มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ อีกทั้งมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้น เป็นรากฐานของการเกิดขึ้นในมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ในฐานะเป็นวัตถุทางวัฒนธรรม (cultural objects)

วัฒนธรรม เตาเผาเงินนี้ก็จะไม่เป็นมรดกวัฒนธรรมมีชีวิตได้เลย สิ่งพิเศษอีกประการของมรดกวัฒนธรรมเตาเผาเงินนี้ ด้วยความที่เป็นลักษณะแหล่งสถานที่กินอาณานิคมบริเวณพื้นที่หรือท่าเลหนึ่งในสภาพแวดล้อมของชุมชนหรือสังคมนั้น จึงทำให้เกิดลักษณะของภูมิทัศน์วัฒนธรรม (ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและบริเวณแหล่งของมรดกวัฒนธรรม) ขึ้นอีกด้วย ภูมิทัศน์วัฒนธรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศวัฒนธรรมที่เตาเผาเงินยังทำหน้าที่สร้างคุณค่าอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้แหล่งมรดกวัฒนธรรมเตาเผาเงินมีความเป็นมรดกวัฒนธรรมมีชีวิตที่สืบเนื่องมาอย่างไม่ขาดสายมิใช่มรดกวัฒนธรรมที่ตายแล้ว

ภาพที่ 9 : องค์ประกอบในความเป็นมรดกวัฒนธรรมมีชีวิตของเตาเผาเงิน

คุณค่าจากมรดกวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นให้แก่มนุษย์ไม่ได้ ถ้าปราศจากระบบและกระบวนการจัดการ แนววิธีการจัดการมรดกวัฒนธรรมแบบวิธีการอนุรักษ์ มักจะเป็นวิธีการที่ใช้ในลำดับแรกอย่างสำคัญเสมอ แม้แต่แหล่งมรดกวัฒนธรรมเตาเผาเงินนี้ก็ตาม (เพราะด้วยความเป็นวัตถุวัฒนธรรม) เมื่อพัฒนามรดกวัฒนธรรมที่ผ่านแนววิธีการจัดการนี้แล้ว จึงไปสู่การประยุกต์แนวทางอื่นต่อไป ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบพิพิธภัณฑ์ สถาบันประวัติศาสตร์ เพราะวัตถุวัฒนธรรมอันเป็นมรดกที่มีคุณค่าเหล่านั้น ย่อมต้องถูกดูแลรักษาอย่างถูกต้องเป็นระบบที่เหมาะสม แล้วจึงนำไปสู่คุณค่าประการอื่น เช่น คุณค่าในเชิงวิชาการความรู้ ไปจนถึงคุณค่าเชิงเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว (วีระจักร์ สุเอียนทรเมธีและคณะ; 2557, น.24) แนวคิดต่อจากการจัดการแบบอนุรักษ์ คือ “แนวคิดการจัดการมรดกวัฒนธรรมแบบยั่งยืน” ก่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษาและความรู้ ด้านสุนทรีย์ภาพความงาม ความสืบเนื่องทางวัฒนธรรมและประเพณี อีกทั้งยังอำนวยการรักษามรดกวัฒนธรรมนั้นไว้ในฐานะทรัพย์สินทางวัฒนธรรมของชาติ มรดกวัฒนธรรมจึงมีความผสมผสานเนื่องมาจาก มิใช่วัฒนธรรมเชิงเดี่ยวแต่เป็นความหลากหลายดังที่กล่าวมาข้างต้น เช่น เกิดระบบนิเวศวัฒนธรรมขึ้น

จากหลักคิดในเอกสาร นาระ 2537 (The Nara document on authenticity 1994)^{vii} ให้ความสำคัญในประเด็นของความหลากหลาย หลายทางมรดกวัฒนธรรมซึ่งสำแดงถึงความอุดมทางจิตวิญญาณและพหุธิปัญญาของมนุษย์ ไม่กล่าวแยกเชิงเดี่ยวขาดกันระหว่างสิ่งที่จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ เพราะมีหลายแหล่งมรดกวัฒนธรรมมักมีลักษณะทั้งสองประการร่วมกัน และเมื่อมองในความหลากหลายมรดกทางวัฒนธรรมจึงรายล้อมไปด้วยความหลากหลายของปัจจัยต่างๆ เช่น บริบทที่รายล้อม องค์ประกอบของสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต บทบาทและหน้าที่ การปรับตัวเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับมนุษย์ สังคมและสภาพแวดล้อม มรดกวัฒนธรรมมีชีวิตจึงสอดคล้องไปกับการจัดการมรดกวัฒนธรรมแบบยั่งยืนอีกด้วย

ดังนั้น แหล่งมรดกวัฒนธรรมมีชีวิตเตาเผาเงิน มิใช่เป็นแต่เพียงพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ที่ให้คุณค่าในแบบอย่างวัฒนธรรมที่จับต้องได้เท่านั้น แหล่งเตาเผาเงินยังเอื้อประโยชน์ต่อท้องถิ่นในด้านเศรษฐกิจชุมชน เพราะชิ้นงานที่เกิดจากกระบวนการเชิงประเพณีทั้งหมดนี้ สร้างคุณค่าและมูลค่าสูงกว่างานร่วมสมัยจากแหล่งผลิตอื่น กระบวนการเผาจากเตาเผาเงิน เป็นขั้นตอนปัจจัยสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งจากในบรรดากระบวนการสร้างสรรค์งานเครื่องเคลือบดินเผาทั้งหมด เพราะงานเครื่องเคลือบดินเผาจะสำเร็จไม่ได้ ถ้าไม่ได้ผ่านกระบวนการเผาชิ้นงานจากเตาเผาในขั้นสุดท้าย มิใช่แค่ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากชิ้นงานสร้างสรรค์โดยตรงเท่านั้น แหล่งมรดกวัฒนธรรมเตาเผาเงิน ยังเป็นแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมอีกด้วยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในอาณาบริเวณทั้งหมด ถูกจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งชาติระดับ 4A แหล่งอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมสาธิตและแหล่งคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับประเทศ นับได้ว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิตที่รัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น ภาคเอกชนและภาคประชาชนให้ความสำคัญและให้ความใส่ใจร่วมมือกันในการดูแลเอาใจใส่และทำนุบำรุงเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นหน่วยให้ความรู้การศึกษาแบบนอกระบบแก่สถาบันการศึกษาทุกระดับด้วย

vii หลักคิดในเอกสารนาระ 2537 (The Nara document on authenticity 1994) ให้ความสำคัญในประเด็นของความหลากหลายทางมรดกวัฒนธรรม ซึ่งสำแดงถึงความรุ่มรวยทางจิตวิญญาณและพหุธิปัญญาของมนุษย์ และไม่เป็นการกล่าวแยกขาดกันระหว่าง สิ่งที่จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ ดังนั้น แนวทางการจัดการมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน มิใช่เป็นเรื่องของนักจัดการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ในทุกภาคส่วนเป็นส่วนร่วมอย่างสำคัญในการช่วยจัดการ ดูแลรักษาและนำก่อให้เกิดประโยชน์จากคุณค่าต่างๆ ในเชิงพัฒนาแก่นมนุษย์ได้ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งจะทำให้มรดกวัฒนธรรมเป็นมรดกที่มีคุณค่าและมีชีวิต (living heritage) อย่างแท้จริง ไม่ใช่สิ่งที่ยาไปแล้ว และเมื่อมรดกวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรม (หรือทรัพย์สินทางวัฒนธรรม) คือความหมายและเนื้อหาที่ครอบคลุมจากนิยามที่กล่าวมา มินัยว่าเป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้ได้ ไม่ใช่สิ่งที่ต้องเก็บไว้อย่างแต่ต้องไม่ได้เสมอไป สามารถนำมาก่อประโยชน์แก่นมนุษย์และสังคมได้ ยิ่งก่อให้เกิดกระบวนการจัดการมรดกวัฒนธรรมหรือการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งมีคุณค่าหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ คุณค่าเชิงวิชาการ คุณค่าเชิงสุนทรีย์หรือคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ ดังนั้น การจัดการมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จึงต้องจัดการโดยก่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์ทั้งในแง่ต่างๆ ให้มนุษย์และสังคมได้ประโยชน์ ได้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในขณะที่ยังสามารถอนุรักษ์คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ได้

สำหรับในประเทศไทยมีแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกวัฒนธรรมทางเครื่องเคลือบดินเผาอยู่หลายแหล่ง (เพราะแหล่งที่มีการตั้งเตาเผาก่อให้เกิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมไปด้วยนั่นเอง) ส่วนมากมักถูกจัดการในแบบเชิงอนุรักษ์หรือแหล่งเรียนรู้ในสถานภาพมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้เสียส่วนมาก เนื่องมาจากคุณค่าทางแบบลักษณ์กายภาพวัตถุวัฒนธรรม เป็นทุนเดิมอยู่หลายแหล่ง แต่ขณะเดียวกันก็ยังมีหลายแหล่งที่เป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่มีชีวิตหรือจะกล่าวได้ว่าเป็นแหล่งวัฒนธรรมร่วมสมัย (เกิดระบบนิเวศวัฒนธรรมขึ้น) ที่ยังสืบคุณค่าการสร้างสรรคงานหรือแบบวิธีภูมิปัญญาทางเครื่องเคลือบดินเผาผูกไปกับบริบทร่วมวิถีในท้องถิ่น อันจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ยั่งยืนมากขึ้น การผลิตสืบสานสร้างสรรค์เครื่องเคลือบดินเผาแนวประเพณีในแต่ละท้องถิ่น จะเป็นการธำรงจิตวิญญาณและบุคลิกของเครื่องเคลือบฯ แนวประเพณีที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมคิดและร่วมสร้างสรรค์ได้ เพราะเป็นวัตถุวัฒนธรรมที่สามารถสืบทอดจิตวิญญาณ ความงามและตัวตนได้อย่างไม่แปลกแยก สืบมาจากผลผลิตของสำนักในวิถีภูมิปัญญาของตน ขณะเดียวกันสามารถรังสรรค์คุณค่าร่วมสมัยโดยโยงใยแปรเปลี่ยนจากพื้นฐานความงามเชิงประเพณีของตน เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าและสืบสานคุณค่าในแนวผลผลิตวัตถุทางวัฒนธรรมของตนที่โดดเด่น ยังผลที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องต่อในด้านการจัดการองค์ความรู้ การค้นคว้าวิจัยมรดกภูมิปัญญาของเครื่องเคลือบดินเผา (ที่ปรากฏอยู่ทั้งวัตถุวัฒนธรรมและนิเวศวัฒนธรรม) ที่มีอย่างกระจายและซึมซับอยู่ในวิถีและตามภูมิบุคคลก่อนการสร้างสรรค นอกจากจะเป็นการสืบสานอนุรักษ์อย่างโดยตรงแล้ว ยังกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศการสร้างสรรคแบบอย่างเชิงประเพณีหรืองานร่วมสมัยที่สืบเค้าแบบอย่างประเพณีอีกด้วย การเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของชุมชนและสืบทอดวัฒนธรรมเครื่องเคลือบดินเผา^{viii} อันเป็นมรดกวัฒนธรรมที่มีชีวิตร่วมกัน เพิ่มศักยภาพของการมีศักดิ์ศรีและเกิดการพึ่งตนเองได้ โดยก่อให้เกิดคุณค่าที่บูรณาการอย่างครอบคลุมรอบด้าน เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและนิเวศวัฒนธรรมเครื่องเคลือบดินเผาของชุมชนต่างๆ (เพราะที่ใดที่มีการผลิตงานเครื่องเคลือบดินเผา ก็จะมีภูมิปัญญาและแบบอย่างวิทยาการของเตาเผาด้วยเสมอ) ซึ่งเป็นการจัดการมรดกวัฒนธรรมแบบยั่งยืนและก่อให้เกิดคุณค่ารายล้อมแหล่งวัฒนธรรมเครื่องเคลือบดินเผานั้น

viii วัฒนธรรมเครื่องเคลือบดินเผา มิได้หมายถึงแต่เพียงผลิตภัณฑ์หรือภาชนะเครื่องเคลือบดินเผาต่างๆ เท่านั้น ยังรวมครอบคลุมไปถึงบริบทเครื่องเคลือบดินเผาทั้งหมด ตั้งแต่แหล่งทรัพยากรวัตถุดิบ การแปรรูปเข้าสู่กระบวนการผลิต การออกแบบชิ้นงาน การขึ้นรูป ภูมิปัญญาการเตรียมดิน สูตรเนื้อดิน น้ำดินหล่อ การทำดินแบบเพื่อทำแบบพิมพ์ การตกแต่งดินดิบ การสร้างเตาเผา อุปกรณ์วัสดุสำหรับเผา กรรมวิธีการเผาชิ้นงาน ภูมิปัญญาไฟ การเตรียมวัตถุดิบเพื่อทำน้ำเคลือบ การคำนวณส่วนผสมเทคนิคการเคลือบงานแบบต่างๆ การตกแต่งเขียนสีเขียนลาย การอบสี บรรจุภัณฑ์สำหรับภาชนะเพื่อส่งขาย ตลอดจนจิตตិประเพณีขนบพิธีกรรมของภาชนะเครื่องเคลือบดินเผาทุกประเภทผลิตภัณฑ์ในรอบวิถีวัฒนธรรมของวิถีจักรชีวิตมนุษย์นับแต่เกิดจนสิ้นชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- วีระจักร์ สุเอียนทรเมธี, จิตวร วราศิริพงศ์และคณะ. (2557). *การพัฒนาและการจัดการมรดกวัฒนธรรม กรณีอุตสาหกรรม เครื่องกระเบื้องที่จังหวัดฉะเชิงเทรา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สายันต์ ไพรัชญกิจดิษฐ์. (2550). *การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- ICOMOS. (1994). *The NARA Document on Authenticity (1994)*. Digital PDF Document.
- Rice, Prudence M. (1997). *The Prehistory & History of Ceramic Kilns*. USA : The American Ceramic Society.